

LEONARD
KOREN

**Wabi-sabi
Considerații
suplimentare**

Traducere din limba engleză
de Ema Stere

Corectură: Rodica Crețu
Copertă: Petru Șoșa
DTP: Răzvan Nasea
Coordonare editorială: Doru Someșan

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
KOREN, LEONARD
Wabi-sabi : considerații suplimentare / Leonard Koren. - București :
Editura Vellant, 2019
ISBN 978-606-980-081-2

1

Titlu original: *Wabi-Sabi. Further Thoughts*
Copyright © 1994 by Leonard Koren

© 2019 Editura Vellant

Editura Vellant
Splaiul Independenței 319
București, Sector 6
www.vellant.ro

Toate drepturile asupra versiunii în limba română
aparțin Editurii Vellant.

Cuprins

Introducere	7
Universul wabi-sabi	10
Cum a luat naștere wabi-sabi (Partea I)	13
Cum a luat naștere wabi-sabi (Partea a II-a)	38
Natura materialității wabi-sabi	56
Realitatea wabi-sabi versus realitatea digitală	65
Note	75
Legendele fotografiilor	91

Introducere

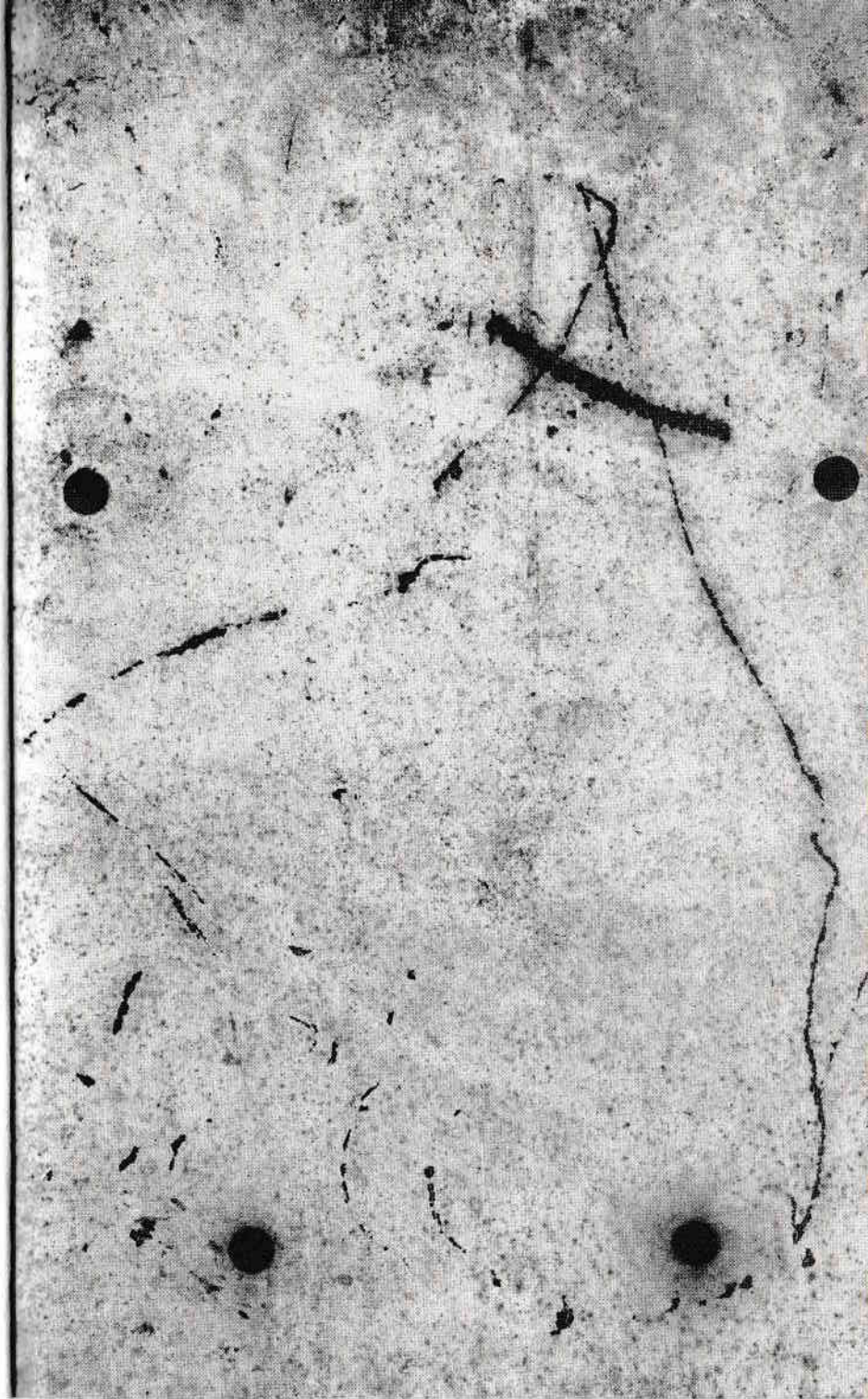
În 1994 am introdus termenul „wabi-sabi“ într-o carte cu titlul *Wabi-Sabi: Pentru artiști, designeri, poeți și filosofi*. Acolo susțineam că „wabi-sabi este o frumusețe a lucrurilor imperfecte, nepermanente și incomplete; o frumusețe a lucrurilor modeste și umile; o frumusețe a lucrurilor neconvenționale...”¹ Spuneam, de asemenea, că wabi-sabi este una dintre sensibilitățile estetice definitorii ale civilizației japoneze.

Probabil că observațiile și principiile identificate în carte drept wabi-sabi i-au interesat dintotdeauna pe cei cu înclinații estetice, dar poate că ele n-au fost niciodată exprimate cu asemenea intensitate retorică ori într-un asemenea moment cultural propice.² În consecință, mulți au considerat că vocabularul și schemele conceptuale din carte sunt utile pentru a descrie aspecte din opera lor proprie. Unii chiar au găsit inspirație să creeze lucruri noi. De-a lungul

timpului, alți scriitori și gânditori au început să încorporeze aceste teorii și explicații în cărți noi despre wabi-sabi.

Am fost, în general, mulțumit de acceptarea largă a paradigmei wabi-sabi. Totuși, în zelul său de a prezenta conceptul într-o manieră ușor de înțeles, cartea a omis să explice circumstanțele în care cuvintele japoneze *wabi* și *sabi* au ajuns să fie puse împreună. Asta a contribuit la numeroase opinii greșite privind locul real al wabi-sabi în istoria Japoniei. Presentul volum a fost scris, în parte, pentru a descâlci asemenea interpretări eronate. Scopul său este să stabilească exact cum s-a creat wabi-sabi și, cu ocazia asta, să îi definească și mai bine caracteristicile. (La un alt nivel, textul în sine este un manual metodologic dedicat celor care vor să creeze noi paradigme estetice.)

Ultimele două secțiuni din această carte se referă la un subiect diferit: locul wabi-sabi în lumea contemporană. Ideile pe care le-am exprimat aici sunt menite în primul rând să te implice pe tine, cititorule, într-o discuție privind materialitatea – natura – călătoriei înainte, către viitor.

Universul wabi-sabi³

Bază metafizică

- Lucrurile fie involuează către, fie evoluează din neant

Valori spirituale

- Adevărul vine din observarea naturii
- „Măreția“ există doar în detalii modeste și trecute cu vederea
- Se poate obține frumusețe din urâtenie

Stare de spirit

- Acceptarea inevitabilului
- Aprecierea ordinii cosmice

Precepte morale

- Scăpați de tot ce nu e necesar
- Concentrați-vă asupra a ceea ce e esențial și ignorați ierarhia materială

Calități materiale

- Sugerează procesele naturale
- Neregulat
- Intim
- Modest
- Rudimentar
- Neclar
- Simplu

Wabi-sabi poate fi considerat un sistem estetic „multilateral“. Filosofia sa de viață, sau universul său, este autoreferențială. Oferă o abordare integrată asupra naturii fundamentale a existenței (metafizică), cunoașterii sacre (spiritualitate), bunăstării emoționale (stare de spirit), comportamentului (moralitate), precum și asupra aspectului și senzației pe care o dau lucrurile (materialitate). Cu cât componentele unui sistem estetic sunt definite mai sistematic și mai clar – cu cât mai multe instrumente de înțelegere conceptuală, cu atât mai multe căile prin care se raportează la valorile fundamentale –, cu atât sistemul este mai util.

Cum a luat naștere wabi-sabi (Partea I)

La originea confuziei. Dacă vei căuta „wabi-sabi“ (sau „wabi sabi“) într-un dicționar japonez, vei fi dezamăgit. Nu există.⁴ Curios este însă că, dacă întrebi o persoană educată din Japonia dacă știe care este semnificația wabi-sabi, îți va răspunde invariabil că da – chiar dacă îi va fi aproape imposibil să ți-o spună.

Care este explicația?

Sabi este un cuvânt antic. Se găsește în *Manyōshū* („Colecția celor zece mii de frunze“), cea mai veche antologie de poezie japoneză care s-a păstrat. *Manyōshū* a fost alcătuită în secolul al VIII-lea, pe vremea când începea să se coaguleze un sentiment de identitate națională, în Japonia. În acea perioadă, principalul model cultural era China. *Sabi*, un concept împrumutat din poezia chineză, însemna pe atunci „să fii nefericit“.

Prin secolul al XIII-lea, *sabi* devenise un termen critic important și un ideal artistic al

poeziei japoneze. Sensibilitatea *sabi* migrase și în majoritatea celorlalte arte din Japonia: literatura, pictura, teatrul, designul interior etc. Înțelesul lui *sabi* includea acum și „a te bucura de ce e vechi, veștejit și singuratic“, dar și „frumusețea lucrurilor îmbătrânite“. Sensibilitatea *sabi* extindea noțiunea de frumusețe la lucruri „uzate“, „incomplete“, „imperfecte“, „obscure“, „indistincte“ și „nepotrivate“. ⁵

(Trebuie notat că *sabi* mai înseamnă și „rugină“, procesul prin care fierul oxidat devine roșcat-cafeniu. Acest înțeles vine dintr-o rădăcină etimologică diferită. Cu timpul, rugina a fost asociată cu celelalte sensuri ale *sabi* și, în final, cu *wabi-sabi*.)

La sfârșitul secolului al XV-lea, a apărut termenul *wabi*, care descria tonul emoțional, impregnat de *sabi*, și materialitatea unei noi forme de practică japoneză a ceremoniei ceaiului, ceaiul *wabi* (*wabi-cha*). În Japonia, ceremonia ceaiului este numită de obicei *chanoyu* („apă fierbinte pentru ceai“) sau *chado* sau *sado* („calea ceaiului“, cu conotația că ceremonia ceaiului este o practică spirituală). Ceaiul a fost inițial adus în Japonia din China de către călugări Zen care îl foloseau ceremonial, ca să rămână treji în timp ce meditau. Consumul de ceai a fost apoi inclus în activități amuzante, ca partidele de băut (cu sau fără alcool)

și concursurile de degustare (în care se întreceau cunoscătorii de ceai) la care se dedau aristocrații și războinicii. Ceaiul a devenit un punct central de activitate artistică serioasă datorită lui Murata Shuko (1423–1502), cel care stă la originea ceaiului *wabi*. ⁶

Wabi este, ca și *sabi*, un cuvânt vechi, ce se găsește în *Manyoshu*. Vine dintr-o rădăcină lingvistică însemnând „a-și cere scuze din toată inima, cu umilință“. La origine, *wabi* avea conotații negative. De-a lungul secolelor însă, culminând cu folosirea sa în contextul ceremoniei ceaiului, *wabi* a căpătat conotații pozitive din punct de vedere poetic: „distrus“, „jalnic“, „secătuit“, „părăsit“, „inconfortabil“, „singur“, „îndepărtat“.

În următoarea sută de ani, ceaiul *wabi* a fost foarte la modă. În această perioadă, sensul lui *wabi* s-a suprapus, de multe ori, cu cel al lui *sabi*. Cu alte cuvinte, prin *wabi* se înțelegea în mod frecvent *sabi*.

Inventarea ceaiului *wabi*. Ceaiul *wabi* a fost conceput și s-a dezvoltat în Japonia într-o perioadă de răsturnări sociale și politice intense, în care a existat o stare de război aproape continuă. Este vorba despre perioada Sengoku (1466–1598), comparată uneori cu Evul Mediu european. La